

Παντ. Χόρν: ΤΟ ΦΙΝΤΑΝΑΚΙ, Ἐθνικὸ Θέατρο:

Τὸ Φιντανάκι δὲν εὐτύχησα νὰ τὸ δῶ οὔτε στὴν πρώτη του τῆ σειρά οὔτε ἀργότερα στοὺς κεντρικοὺς θιάσους· τὸ εἶδα μόνο μιὰ φορά σ' ἓνα συνοικιακὸ καὶ φυσικὰ ἦταν σὰ νὰ μὴ τὸ εἶδα καθόλου· οὔτε καὶ τὸ διάβασα στὴν ὡραίαν ἔκδοσιν τῆς «Ἑλληνικῆς», ἂν καὶ ἐξαιρετικὰ συμπαθῶ καὶ ἐκτιμῶ γενικὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Χόρν. Ἡ παράστασί του λοιπὸν στὸ Ἐθνικὸ ἦταν, γιὰ μένα, μιὰ πραγματικὴ προμιάρα.

Ἡθογραφίᾳ τὸ χαρακτηρίζει τὸ πρόγραμμα καὶ δὲν ἔχει ἄδικο ὅσο γιὰ τὴ γραμματολογικὴ κατάταξιν τουλάχιστο. Ὅμως ξεπερνάει τὰ ἔργα τῆς ἀπλῆς ἠθογραφίας καὶ μᾶς δίνει περισσότερα κι' ἂν τοῦτο τυχὸν ἦταν ἔξω ἀπὸ τὶς προθέσεις τοῦ συγγραφέα τὶς συνειδητές, γιὰτὶ ἀκριβῶς οἱ ἥρωές του καὶ ὁ ἀριστος τρόπος πού τοὺς ἔχει πλάσει ὁ κ. Χόρν μὲ πρώτης γραμμῆς καλλιτεχνικὸ αἰσθημα καὶ μὲ δροσεράδα τοὺς κάνουν δημιουργήματα ποιητικά.

Εἶμαι κι' ἐγὼ Ἀθηναῖος καὶ οἱ περισσότερες περιστάσεις μου γινήκανε στὴν Πλάκα, στὴ γειτονιά τῆς Κυρὰ Κατίνας, τοῦ Γιαβρούση καὶ τοῦ Θείου κι' ἔτσι μὲ τὴν ιδέα πὼς φροντίδα μου εἶναι νὰ μελετῶ τὴν ἑλλην. πραγματικότητα μαζί μὲ μιὰ πείρᾳ πού ἀπόκτησα μικρὴ στὴν ἐπαρχία, θὰ διαφωνοῦσα μὲ τὸ νὰ λέγεται τὸ ἔργο ἀθηναϊκὴ ἠθογραφία καὶ θὰ ἔλεγα πὼς ἠθογραφία ἐντελῶς ἑλληνικὴ καὶ μιὰ σωστὴ ἔκφραση ποιητικὰ θεατρικὴ τοῦ τί εἶναι ὁ περίφημος καὶ περιούσιος αὐτὸς ἑλληνικὸς λαός: Βάρβαρος ἢ ἀπολίτιστος. Δὲν ξεχωρίζω φυσικὰ τὸν ἑαυτὸ μου αὐτάρεσκα, παρὰ τὸ σημειῶνω μὲ πόνο, γιὰτὶ κι' ἐγὼ εἶμαι ἓνας φίλος αὐτοῦ τοῦ βάρβαρου λαοῦ καὶ τὸ αἰσθάνομαι, ὅπως ὅλοι μας, κάθε μέρα. Φυσικὰ τὰ ἐλαττώματα, πού κυβερνοῦν τοὺς ἥρωες στὸ «Φιντανάκι» μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀνθρώπινα γενικώτερα, μὰ ἔχουν καὶ μιὰ νεοελληνικὴ ιδιοτυπία πού ἀριστα τὴν ἀδραξε ὁ συγγραφέας. Ἡ Εὐὰ στὴν ἐξοχὴ ἐκεῖνῃ σκηνῇ τοῦ μεθυσιοῦ τῆς—πίνει γιὰ νὰ τὰ κάνει θάλασσα, προβλέποντας τὸν τσακωμό, τί ρωμαῖκο!—, καθῶς καὶ σὲ ἄλλες σκηνές δὲ χαίρεται κυρίως τὴ χαρὰ τῆ δικῆ τῆς πού πήρε τὸ Γιάγκο παρὰ γίνεται εὐτυχισμένη, γιὰτὶ μπαίνει στὸ μάτι τῆς Τούλας· πείσμα· ἰνάτι· ἢ νεοελληνικὴ ψυχὴ· πείσμα καὶ ἰνάτι κάνει τὴν Τούλα νὰ ὀρμήσει στὸ αὐτοκίνητο στὸ τέλος. Ἡ γκορνιὰ τῆς Φρόσως εἶναι ὁ χαρακτήρας τῆς ἑλληνίδας συζύγου, πού κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τοῦ ἀντρα, τὸν φαρμακώνει. Ἡ Κυρία Κατίνα πιά ἔχει ὅλες τὶς χάρες τὶς ρωμαῖκες ὀλοκληρωμένες. Εἶναι ἢ νεοελληνικὴ πραγματικότητα. Ἐντύπωση κάνει ὁ Γιάγκος ὁ λεβέντης πού ὡς τόσο κουκουλώνεται μιὰ διεφθαρμένη καὶ πάει στὴ Γλυφάδα μὲ τὸν ἀγαπητικὸ τῆς. Ὁ θεῖος, ὁ Γιαβρούσης ἀνήθικοι γυναϊκάδες ἀπὸ ἀσικληκι, φρουροὶ ὡς τόσο, μὲ τὴν ὑποκρισία τους καὶ μὲ τὴ δῆθεν λατρεία τους στὴν ἠθικὴ, τῆς ἀγνῆς ἐστίας μὲ τὶς ἀντινομίες τῶν δραμάτων τιμῆς! Καὶ μένει μόνος, μετέωρος, ἀπίθανος, θὰ ἔλεγα, ὁ Κυρ - Ἀντώνης μὲ τὴν ἀγάπην του στὴν κόρη του, ὁ μόνος ἄγγελος μέσα σ' αὐτὴ τὴν κόλασιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀδλῆς.

Κι' ἂν προσθέσει κανεὶς τὴν εὐγένεια, τὴν ὁμορφὴ τεχνικὴ καὶ τὸ ξεκούραστο γράψιμο ἔχει κανεὶς προστά του ἓνα χαριτωμένο ἔργο, πού ἢ πνευματικὴ του ἀξία εἶναι αὐτὴ, δηλ. ἢ βαθύτερη εἰκόνα πού μᾶς δίνει, τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς, πού ἔτσι πού τὴν παρασταίνει φαίνεται σὰ μιὰ σάτυρον πονεμένη.

Μερικοὶ δημοσιογράφοι δὲν τὸ βρῆκανε τὸ ἔργο τῆς ἀρεσκείας τους, γιὰτὶ, λέει, δὲν ἔχει πνευματικὴτητα. Μὰ μοῦ φαίνεται περίεργο νὰ ζητᾶνε πνευματικὴτητα ἄνθρωποι ἀνιστόρητοι καὶ ἀφιλοσόφητοι. Κι' ἔγινε τώρα τελευταία τῆς μόδας νὰ ἔχουν καὶ οἱ «κριτικοὶ» τῶν ἐφημερίδων ἀνησυχίες!

Ὅσο κι' ἂν τύχει καὶ προχωρήσει καμμιά φορά τὸ Θέατρό μας κι' ἂν φτάσει σὲ ψηλὲς κορφές, τὸ «Φιντανάκι», μαζί μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ του δροσιά, θὰ εἶναι κι' ἓνα ντοκουμέντο, πού μ' αὐτὸ οἱ κατοπινὲς γωνιές δὲν θὰ μᾶς ζηλεύουν.

Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο τὸ ἀνέβασε τὸ «Φιντανάκι» ἀξιόλογα. Ὁ κ. Φ. Πολίτης ἐνῶ, καθὼς ξέρουμε ἀπὸ τὸ «Βασιλικό» θὰ μπορούσε νὰ δημιουργήσῃ σκηνές τοῦ ὑπαίθρου ἄψογες, πού δὲν τὶς ἔχει τὸ κείμενο, δὲν τὸ ἔκανε κι' ἂν ἔχασε θεαματικὰ ἢ παράστασι κάπως, κέρδισε τὸ ἔργο καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ θεατῆ δὲν παραπλανήθηκε.

Τὸ φρόντισε νὰ δώσει στὸ παίξιμο τῶν ἠθοποιῶν καὶ στὴ σκηνὴ ἓνα ὄχι πεζὸ νατουραλισμὸ κατὰ τι τὸ «ἐξυψωμένο», πὺν ἱκανοποιούσε περισσότερο κι' ἐρμήνευε πνευματικώτερα τὸ ἔργο· π. χ. τὸ φωτισμὸ στὴν πρώτη πράξι τὸν ἄφησε ὀλόβολο ἥλιο καὶ τὰ πρόσωπα λουζόντουσαν σ' ἓνα φῶς ἄφθονο καλοκαιρινὸ χωρὶς σκιές κι' ἂν τοῦτο δὲν εἶναι «φυσικό» ὡς τόσο πολὺ καλὰ ἔδινε τὸ χρῶμα τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἀπομεσήμερου.

Ἡ σκηνογραφία τῆς αὐτῆς φυσικὰ εἶναι μιὰ μαστόρικη καὶ μιὰ ἐμπνευσμένη δουλειὰ τοῦ κ. Κλώνη, μὰ φανερά ἔχει τὴν αἰσθησὴ τοῦ κ. Φ. Πολίτη, ὅπως ἄλλως τε πρέπει νὰ συμβαίνει σὲ κάθε θέατρο μὲ σκηνοθέτη. Ἔχετε συνοδέψει καιμιὰ φορά, κατὰ καθήκον, τὴ φίλη χανερὸς φίλου σας, πὺν ἔχει μαλώσει μαζί του, ψηλά στ' Ἀναφιώτικα γιὰ νὰ τῆς ριζῶν παρηγορητικὰ τὰ χαρτιά γιὰ τὸ μελλούμενο ἀντικαταστάτη;—Τότε θὰ καταλάβετε πόσο οὐσιαστικὸ ἦταν τὸ σπιτάκι τῆς Κατίνας ὡς φόρμα καὶ ὡς χρωματισμὸς· ἡ σκάλα μὲ τὸν ἀσβέστη ἄψογη ὡς ἔκφραση καὶ οἱ τοῖχοι οἱ ριγμένοι καθὼς καὶ ἡ αὐλή, δίνανε τὴν αἰσθησὴ τῆς μούχλας πὺν κάνει τὴν καθαρὴ—ἡ Κυρὰ Κατίνα δηλαδὴ ὀλόκληρη καὶ οἱ λοιποὶ σκηνογραφικὰ ἐκφρασμένοι. Ἡ ξύλινη ἢ αὐλόπορτα κατὰ περισσότερο ἀπὸ ἀληθινὴ κι' ἀπὸ ἐκφραστικὴ. Τὸ σιδερένιο τραπέζι τῆς ταβέρνας, ἄλλη πάλι ἔλλην. πραγματικότητα. Συνολικὰ ἡ σκηνογραφία πρόσχαρη στὸ μάτι καὶ ἀπαλὴ μὲ τὰ λουλούδια τῆς, θλιβερὴ στὴν ψυχὴ σὰν τὸ ἔργο. Μόνον τὰ σπύτια τοῦ βάρθους ἦταν πολὺ παστρικά καὶ ἀνέκφραστα ἐξωραϊσμένα καὶ ὡς ὄγκοι ἀσαφεῖς· τί ἤθελε καὶ τὸ περίεργον ἐκεῖνο κόκκινο φῶς στὸ κάτω μέρος τοῦ τοίχου, ἀριστερὰ στὴν πόρτα; Χρωματικὴ ἁρμονία; Τὸ σκηνοτικὸ τῆς τρίτης πράξης κάκιστον δὲν ἔμοιαζε καθόλου ὡς ἐσωτερικὸ τῆς προηγούμενης αὐτῆς οἱ τοῖχοι του πολὺ ψηλοὶ καὶ τὸ φόντον τοῦ ἀνοιχτοῦ παράθυρου πολὺ φωτισμένο—φαινότανε σχεδὸν προβολέας—καὶ ὡς πλαίσιον ἔμοιαζε μὲ τὸ μοντέρνον τοῖχον τοῦ μπάρ· καὶ τὸ φόντον τῆς δεξιᾶς πόρτας καθὼς ἀνοίγε θαμπὸ—ὡς ἔκφραση—Ἡ διακόσμηση, ἔξον ἀπὸ τὶς κουρτελοῦδες, δὲν ἦταν καθόλου ἀθηναϊκὴ. Ποιὸς εἶδε τραπέζι μὲ σαλίγκαρους στὸ ἀπάνω μέρος τῶν ποδιῶν ὅπως τὸ τραπέζι μὲ τὶς φωτογραφίες; Ὁ μουφεὸς ἀφύσικος καὶ πολὺ ψεύτικος πὺν θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι τὰ ἐτοιμάσανε βιαστικὰ τὴν τελευταία ὥρα. Κάτι ἔχασε τὸ ἔργο ἀπὸ τὸ σκηνοτικὸ αὐτό.

Ἡ κ. Ἀλκαίου θαῦμα μὲ τὸ σωστὸ νατουραλιστικὸ—φανταιζιστικὸ παίξιμό της καὶ τί δροσιὰ στὴ φωνή! Κρύσταλλο μονάχο καὶ τί εὐκίνησι! Κοπελλούδα 17 χρονῶν· μὰ τὴν ἀλήθεια, γιστὶ δὲν ἔπαιξε τὴν Τούλα; Τὴν κ. Μουστάκα τὴ θεωρῶ ἀξιολογώτατη ὡς ἔκφραση τοῦ ρόλου της καὶ ὡς ἐρμηνεία μὲ τὴ διαφορὰ πὺν μὲ τὴν κάποιον ὑπερβολὴ της φαινότανε πὺν ἀγωνίζεται νὰ μᾶς δώσει νὰ καταλάβουμε ἓνα ρόλον πὺν δὲν μᾶς ἦτανε καὶ τόσο δύσκολον νὰ τὸν νοιώσουμε.

Ἡ κ. Παξινοῦ καλὴ, πολὺ καλὴ σὲ ὅλα. Γιὰ τὴ δ. Μανωλίδου, γιὰ τὴν ἐπιμέλειά της καὶ γιὰ τὸ ταλέντον της μὺν εἶχε μιλήσει θερμὰ μιὰ διακεκομμένη ἠθοποιός, πὺν ἦταν τότε ἀπὸ τὶς πρωταγωνίστριες τοῦ Ἐθνικοῦ. Τὴν εἶχα προσέξει κι' ἐγὼ στὴ «Βαβυλωνία» καὶ τῆς ἔγραψα δίκαιον ἔλαινον σιὰ «Μουσικὰ Χρονικὰ». Ὅμως ἔδω δὲν μᾶς ἱκανοποίησε· ἴσως νὰ μὴ φταίει αὐτὴ παρὰ ἐκεῖνος πὺν τῆς ἔδωσε τὸ ρόλον· δὲ φαίνεται «δυνατό» ταλέντον. Εἶχε ἀπάνω της δυὸ φινάλε κι' αὐτὸ τὴν ἔβλαψε περισσότερο· ὅστερα εἶναι βαρεία κάπως, ἂν καὶ προφανῶς πολὺ νέα καὶ, χωρὶς νὰ θέλω νὰ κάνω τὸν Πάγκαλον, θὰ τολμούσα νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ φορᾶει μακρύτερον φουστάνιν· ἡ φωνὴ της κάπως βραχνὴ καὶ ἡ προφορὰ της ὅμως ἄψογη καθὼς καὶ λογικὰ ὁ τονισμὸς τῆς φράσης της. Δὲν ἔπαιξε· ἄφηνε τὸν ἴδιον τὸν ἐαυτὸν της ἀπάνω στὴ σκηνὴ· κι' αὐτὸ τὸ κάνει ἀτιμώρητον μόνον ἡ Κυβέλη, ἡ ὠρσιότερη γυναίκα τῆς γῆς, ὅταν βγεῖ στὸ προσκηνιον. Κριμα καὶ κριμα! Γιὰ τὸ Ἐθνικὸν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ «δραματικὴ νεαρή».

Ὁ Βεάκης πονεμένος, ἀργὸς στὴν ὁμιλία του... τί νὰ λέω τώρα; ἦταν Βεακικώτερος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ· μόνο δὲν τοῦ ἔδινε τὸ Φροντιστήριον μιὰ ἄλλη σάκα· ἦταν σάκα ρωμοῦ ταχυδρομοῦ αὐτῆ; Ὁ Παταγεωργίου σπουδαῖος· καὶ τί δὲν ἔλεγε τὸ ψαθάκι του καὶ ἡ γραβάτα του καινούργια-καινούργια! Ὁ διαλεχτὸς «δραματικὸς ἐραστὴς» ὁ Μινωτῆς πολύτιμος καὶ χρυσός. Στὴ θέση του πέρα γιὰ πέρα ὁ κ. Δεστούνης. Δίκιο θὰ εἶχε νὰ παραπονεθῆ κανεὶς γιὰ τὸν ἄχρωμο τὸν κάπελλα (τί ἔπαθε ὁ κ. Τερζάκης ποῦ ἔχει κάνει ἕνα σωρὸ ταβερνιάρηδες· γιατί βιαζότανε νὰ τὰ πει καὶ νὰ φύγει; εἶχε κουβέντα στὰ παρασκήνια;) καὶ γιὰ τὸν παραγιό, ποῦ ὅσο καὶ

νὰ τὸν ἔκανε καλὰ ὁ νέος Ταλάνος ἴσως νὰ μὴν ἦταν ὁ τύπος τοῦ ἔργου. Τὸ συλλογίσθηκε καλὰ ὁ κ. Φ. Πολίτης τί παραφωνία ἦταν ὁ δημόσιος ὑπάλληλος; Τρεῖς φράσεις—εἴκοσι τόνοι!—Ὅμως μαθητὲς ἔχω κι' ἐγὼ κι' ἂν μοῦ πει κανεὶς ὅτι δὲν εἶναι Μαρίκες οἱ μαθήτριάς μου καὶ Βεάκηδες οἱ μαθητὲς μου, θὰ γίνω τίγρης νὰ πέσω νὰ τὸν φάω. Νοιώθω λοιπὸν τὴν καρδιά τοῦ κ. Φ. Πολίτη καὶ γιὰ νὰ μὴ ζημιώνεται ἄλλοτε ἡ ἀληθινὰ βαρῦτιμη δύναμή του ἢ σκηνοθετική, ἄς μὴν κάνει μάθημα στὴ Σχολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ.—Πολλὰ εἶπα ὁμως· μᾶς πάει πολὺ ποῦ ἀνέβηκε τόσο καλὰ ἕνα ἑλληνικὸ ἔργο! Δὲ μᾶς φτάνει ἡ νίκη ποῦ ἀρέσει τόσο τὸ Φιντανάκι; Ἄς ξεχάσουμε τὴν ἀδιαφορία τοῦ σκηνοθέτη γιὰ τὴν τρίτη πράξη, ἄς ἀνεβάσει κι' ἄλλα ἑλληνικὰ ἔργα κι' ἄς ἀδιαφορήσει καὶ στὴ δεύτερη.— Ὅλα δικά μας θὰ τὰ θέλουμε;

ΓΙΑΝ. ΣΙΑΕΡΗΣ